

ความหนาบางของจิต

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๓

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

โยมพ่อท่านเสียไปแล้วนะ

เรื่องของศาสนา เห็นไหม การเข้าถึงศาสนานี้เข้าถึงได้ยากมาก เข้าถึงศาสนา เห็นไหม การเข้าเข้ายากมาก คนเราจิตนิสัยต่างๆ กัน หยาบละเอียดต่างกัน นี่หยาบละเอียดต่างกัน ความเห็นก็ต่างกัน ความเห็นต่างกันจะเข้าถึงศาสนาไป เข้าถึงตัวศาสนา

ศาสนาคือตัวความเป็นจริง ศาสนธรรมมันดัดแปลงจิตใจของคน

ผู้ใดเห็นธรรม สมควรแก่ธรรม มันจะสามารถทำให้เราเจริญขึ้นมา

ความคิด เห็นไหม คนหยาบคนละเอียดมันหยาบละเอียดที่หัวใจ มันไม่ได้หยาบละเอียดที่ร่างกายหรอก ร่างกายก็คล้ายๆ กันนั่นล่ะ เห็นไหม เลือดก็มีไม่ก็รูปร่างนั่นล่ะ ต่อไปๆ อยู่ในกรูปร่างไหนๆ เลือดของคน มันจะต่างกันไปเรื่อยๆ ทางวิทยาศาสตร์มันเจริญขึ้นไป วิทยาศาสตร์เจริญขนาดไหนนะ มันก็แค่ทำให้เราเข้าใจเรื่องสัจจะขึ้นมา แต่เรื่องหัวใจ วิทยาศาสตร์ทางใจนี้

ถ้าศาสนธรรมนี้ทางใจ ถ้าคนเข้าถึงแล้ว ทำไมถึงต้องเข้าถึงศาสนา ทำไมต้องฟังเทศน์ฟังธรรมทุกวันเพราะอะไรละ นี่การฟังธรรม ฟังสิ่งที่มันอยู่กับเรานี้แหละแต่เรามองไม่เห็นใจ นี่หยาบละเอียดมันต่างกันตรงนี้ ถ้าละเอียดขึ้นมา คนเราละเอียดขึ้นมามันจะไต่ร่องขึ้นมา เห็นความแปลกไป เห็นหัวใจนี้มันเอ๊ะ! ทำไมเราไม่เห็นสิ่งนี้ ทำไมเรามองเห็นสิ่งนี้ เห็นไหม นี่ความหยาบละเอียดมันต่างกันตรงนี้ไง มันต่างกันตรงที่หัวใจ

ความละเอียดความหยาบ ถ้าคนหยาบนะ ชี้เจาะจงไปขนาดไหน เราเคยปกครองคนมา ทุกคนต้องยอมรู้ จ้าจี้จ้าไซขนาดไหนเขาก็ไม่รู้ เห็นใหม่ ความหยาบความละเอียดมันต่างกันตรงนั้น

ที่นี้ ศาสนธรรม คือความไต่ตรง ปัญญาเกิดขึ้น เห็นใหม่ มีความตั้งใจ ถ้ามีความตั้งใจ หันกลับเข้ามาดูมันก็จะเห็น ถ้าไม่มีความตั้งใจ...มีความตั้งใจขึ้นมาตั้งใจมองในแบบโลกๆ เห็นใหม่ สุตมยปัญญา ตั้งใจในการไต่ตรง จินตมยปัญญา ตั้งใจจนมันขึ้นไปเป็นภาวนามยปัญญา

ภาวนามยปัญญามันเกิดขึ้นเฉพาะในศาสนาพุทธเท่านั้น ในศาสนาอื่นอย่างมาก็จินตมยปัญญา ภาวนามยปัญญามันไม่เกิดกับศาสนาอื่นๆ เพราะว่า เขาไม่มีมรรคอรียสัจจ ความไต่ตรงเขาไม่มี แต่ตอนนี้อรียสัจ ๔ ทุกคนเข้ามาศึกษาได้ ถึงว่า เขามีปัญญาขึ้นมามาก เพราะเขาก็ต้องเข้ามาศึกษาในศาสนาของเราไป

ในอรียสัจ ในทุกข์ ในเหตุ ในเหตุทุกข์ ในสมุทัย สมุทัยคือความตัดแปลงได้ ในเหตุ เห็นใหม่ ถ้าเห็นเหตุก็คือยกขึ้นนั่นนะ เห็นเหตุก็คือเห็นเป้าหมาย ที่ว่า หยาบละเอียดมันต่างกันตรงนี้ไง

เห็นทุกข์ก่อน แต่พวกเราไม่เห็นทุกข์ พวกเราเดินตามทุกข์ด้อยๆ เดินตามความทุกข์ไป ใจแต่เข้าใจว่าเห็นทุกข์ เห็นใหม่ นี่ความหยาบของเรา เข้าใจว่าการประกอบอาชีพ ความเศร้าโศก พิโรธาพันนี่เป็นความทุกข์แล้ว ความเศร้าโศกพิโรธาพันทุกข์อย่างที่เป็นทุกข์นี้มันทุกข์จรมา

ในอรียสัจ ในทุกข์ใจ ชาตปิ ทุกขา ชาตการเกิดเป็นทุกข์อย่างยิ่ง ความพิโรธาพัน ความทุกข์ ความโศก ความเศร้า มันจรมาเพราะมันมีพื้นฐานตัวเหตุให้ทุกข์แล้ว นี่มันถึงเป็นสมุทัยไป เป็นสมุทัยคือตัดหาความทะยานอยาก คือความพลิกแพลงตรงนี้ ตรงที่จะให้เป็นอย่างที่เราปรารถนา เราสมหวัง มันไม่สมหวังนี่มันจรมา มันถึงแก้ไขตรงนี้ได้

แต่ตัวเหตุ ตัวทุกข์ เห็นใหม่ ตัวชาตปิ ทุกขา ตัวการเกิดและการตายนี้มันเป็นตัวอวิชา ตัวอวิชาคือว่ามันเป็นไปโดยสัจจะของมันอยู่แล้ว เราจะรู้ไม่รู้มันจะขับไสให้เราไปเป็นอย่างนี้ตลอดเวลา

แต่ถ้าเรามาแก้ไขตรงนี้ ตรงเห็นทุกข์คือตัวเห็นเหตุ เห็นเหตุ ยกขึ้นวิปัสสนา วิปัสสนาเดินขึ้นไปแล้ว วิปัสสนาเข้าไปจนถึงปัญญาอันแหลมคม ปัญญาที่แปลกประหลาดมหัศจรรย์นี้มันมา

ชำระได้อย่างไร ในเมื่อจิตนี้มันเป็นอนุสัย จิตนี้คงไปด้วยกิเลส หมองไปด้วยกิเลสทั้งหมด จิตนี้เป็นภาวะที่ครอบคลุมไปด้วยกิเลสทั้งหมด มันเป็นไปได้อย่างไร

ถึงว่า การเข้าถึงหลักของศาสนา การเข้าได้หรือเข้าไม่ได้ ความละเอียดความหยาบของคนเห็นใหม่ ความละเอียดความหยาบของเรานี้ ฟังธรรมบ่อยๆ ฟังธรรมคือความตั้งใจ ฟังธรรมธรรมคือสิ่งที่ไม่เกิดที่เราเข้าใจ มันเป็นคำบอกเล่าไง ความบอกเล่ากันมาๆ แม้แต่อ่านในพระไตรปิฎกก็เป็นการบอกเล่าของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าบอกไว้ เห็นใหม่ แต่ถ้าฟังธรรมต่อหน้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจะชี้เข้าไปในปัจจุบันธรรม ก็ว่าเราลังเลสงสัยขนาดไหน

แต่นี้เราอ่านนะ ขณะเราอ่าน เห็นใหม่ สิ่งทีบอกเล่ามันเป็นสิ่งตายตัว หนังสือเป็นสิ่งที่ตายตัว แต่เราอ่านบางที หัวใจเราละเอียดขึ้นไป อ่านเข้าไป ทำไมตัวนี้เรามองไม่เห็น ทำไมความเข้าใจเราเข้าใจเข้าไปเรื่อยๆ เห็นใหม่ นี่ความละเอียดของเราเกิดขึ้น ความหยาบความละเอียดของใจของเราเอง ไม่ใช่ความหยาบความละเอียดของธรรม ธรรมเป็นของคงที่ตายตัวอยู่อย่างนั้น แต่ความหยาบของเราเรามองไม่เห็นตรงนี้

เราอ่านหนังสือไปครั้งก่อนผ่านไปทำไมเราไม่เห็น นี่มันหยาบ ใจยังหยาบอยู่ พอใจละเอียดขึ้นมา พออ่านหนังสือผ่านไปครั้งที่สอง ทำไมมันเห็นสิ่งนี้ตามมาๆ ทำไมเมื่อก่อนไม่เห็น ...ความจริงมันไม่ใช่ ความจริงคือใจเราละเอียดขึ้นไป เรารอบคอบขึ้นไป เรารับรู้ขึ้นไป เห็นใหม่ เรารับรู้ธรรมละเอียดเข้าไปได้ มันสัมผัสเข้าไปเรื่อยๆ นี่ความอ่านของเรา พอใจเราแปลกประหลาด เรายังอะใจ เห็นใจ

การฟังก็เหมือนกัน การฟังธรรม การฟังธรรมบ่อยๆ การตอกย้ำบ่อยๆ สุดท้ายคือความรู้แจ้งใจ อานิสงส์ของการฟังธรรมขั้นสุดท้าย พระพุทธเจ้าเทศน์อยู่ เห็นใหม่ เทวดา อินทร์ พรหม แม้แต่ฤๅษีที่ฟังอยู่ตรัสรู้คือรู้ธรรมเป็นพระอรหันต์ขึ้นมามากมายเลย นี่การฟังธรรม

เพราะมันไม่มีใครบอก มันคิดด้วยวงล้อมของเราเอง ความคิดของเรายังหม่นอยู่ในความคิดเดิมของเรา คือความเห็นความจำของเราทั้งหมด คือในขั้นทั้งหมด

นี่อาจารย์บอกว่า “ความคิดในกรงขัง”

จริงๆ ความคิดในกรงขัง กรงขังคือความรู้เดิมของเรามันครอบคลุมความคิดใหม่จะเกิดขึ้นมา ก็ความคิดจากกรงขังคือการปลุกขึ้นมา เห็นใหม่ ความคิดในกรงขังมันเป็นความคิดในขั้น

๕ นี้คิดอย่างไรมันก็คิดเป็นโลกียะ เป็นโลกทั้งหมดเลย นี่ต้องทำความสงบเข้าไปๆ ให้ทรงขงมัน คลายตัวออก ทรงขงใจ ความคิดเดิมคลายตัวออกๆ แล้วความคิดใหม่เกิดขึ้น เห็นใหม่ เกิดจากสมาธิ มีสมาธิขึ้นมาเป็นปัญญา

ถ้าสมาธิไม่เกิดขึ้น นี่เป็นสัญญาทั้งหมดเลย ความคิดที่เป็นปัญญานี้ สมาธิเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป มันเกิดขึ้นเจริญขึ้นแล้วเสื่อมลงๆ ความคิดทำไมมันคิดอยู่ใหม่ๆ ตอนสมาธิดีๆ คิดนี้ แดกฉานนะ มันจะแยกแยะออกไปได้หมดเลย ความคิดที่ผูกมัดติดข้องใจอยู่นี้มันจะปล่อยเป็นขั้นๆ เข้าไป นี่มันคิดได้หมดเลยเพราะมีสมาธิ มันความคิดนี้เป็นปัญญาหมุนเข้าไป มันจะปล่อยวางได้นะ

แต่พอกิดไปๆ มันพ่นเฟือ กิดไปๆ ทำไมเอ๊ะ! คิดแล้วไม่ออก คิดไม่ออกคือว่าความคิดมันคิดไม่ไป มันไปไม่ได้ มันไปไม่ได้เพราะสมาธิมันเสื่อมลง นี่เราไม่รู้ตัวไง สมาธิคือความให้ทรงขงความคิดเดิมให้มันยุบยอบตัวลง พอมันอ่อนลง พลังงานนี้อ่อนลง ความคิดของทรงขงก็เกิดขึ้นมา พอเกิดขึ้นมาก็เป็นสัญญาล้วนๆ พอเป็นสัญญาขึ้นไปแล้วคิดไม่ออก

ถ้าคิดแบบว่ามันจะเอาผลงานเก่า เราเคยใช้ปัญญามันขึ้นมา มันจะแยกแยะออกไปเป็นขั้นๆ เข้าไป มันฝังใจ มันคิดใจ นี่ภาวนามยปัญญามันเกิดขึ้นเรื่อยๆ มันออกไป แต่มันยังไม่สมบูรณ์ ปทาน มันหมุนไปเรื่อยๆ แต่พอมันคิดไปๆ สมาธิมันอ่อนตัวลง ความคิดมันเป็นความคิดในทรงขง มันไปไม่ได้

แต่เพราะคนเรามันเคยทุกข์มาก่อน พอมันมีทางออกมันจะกระโจนออกไปเลย มันไม่ย้อนกลับมาดูว่ามันเกิดจากพื้นฐานของสมาธิ มันเกิดจากพลังงานอันนี้ไง เราไม่ยอมกลับมาทำ ความสงบ มันกลัวจะเสียประโยชน์ มันจะเอาแต่ผลงานของมันขึ้นไป เห็นใหม่ นี่ภาวสวะมันกลบอยู่ในอวิชชา นี่กิเลสกับจิต กับกิเลสในทรงขงคือความคิด เห็นใหม่ กิเลสในชั้นกับกิเลสในจิตเลยนะ มันโง่งเง่าแต่คุณในตัวเราเอง มันอยากได้โดยที่ว่ามันอยากได้ คิดว่ามันจะได้อย่างที่มันอยาก แต่มันอยากไม่ได้ ถ้าไม่เดินกรรมสมควรแก่กรรม

ปฏิบัติกรรมสมควรแก่กรรมมันถึงได้หลักตามความจริงอันนี้ขึ้นมาไง

แม้แต่อุทธัจจกุกุจะในนิวรรณธรรม ๕ กับอุทธัจจะในสังโยชน์เบื้องบน นี่ขึ้นไปข้างบนแล้วยังอุทธัจจะ คือความเพลนในงาน ความอยากได้ ความจะให้งานนั้นเป็นของเราโดยเฉพาะ

พยายามขวนขวายไป จะเป็นอุทธัจจะ ความเพลินในงาน เห็นใหม่ ต้องกลับมาพักความคิด กลับมาพักเพื่อความสงบของเรา นี่สมาธิธรรม

สมาธิธรรม ถึงว่า เกิดจากสมาธิมีพื้นฐานอยู่ ศาสนาพุทธจะเกิดไม่เกิด อันนี้มีอยู่โดยพื้นเพ คั้งเดิม ฤทธิชีไพรในครั้งก่อนพุทธกาลก็ทำความสงบ เวลาเหาะเหินเดินฟ้าได้ก็จากสมาธิอันนี้ แต่ ภาวนามยปัญญาไม่มีในศาสนาอื่น เพราะว่าพระพุทธเจ้าไม่ตรัสรู้ธรรม ไม่มีใครรู้ตรงนี้ ฤทธิชีไพรจะเหาะเหินเดินฟ้าขนาดไหนก็ไม่สามารถแก้กิเลสได้ กภาพเทวิลไปนอนอยู่บนพรหม ยัง เสียหายโอกาสไม่มี เห็นใหม่

แต่เรานี้เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ฟังธรรมนี้มันละเอียดลึกซึ้ง

ว่าเราเห็นการเหาะเหินเดินฟ้านี้เป็นของแปลกประหลาดมหัศจรรย์ การรู้ทนายาระจิตนี้ มหัศจรรย์มาก แต่เป็นอภิญญาไม่สามารถชำระกิเลสได้เลย อาสวกขยญาณต่างหากชำระกิเลสของเราได้ อันนี้ต่างหากถึงจะเข้ามาชำระกิเลสของเรา กิเลสนี้มันมีในศาสนา ถึงว่า ภาวนามยปัญญามี เฉพาะในศาสนาพุทธเราเท่านั้น

ผู้ที่มารู้ทีหลังนี้ก็ศาสนาพุทธ พระพุทธเจ้าประกาศธรรมแล้วนี้ ประกาศธรรมมาสองพัน กว่าปี ผู้จะมารู้ตามนั้นก็เป็นผู้พุทธ จะเป็นลูกศิษย์โดยตรงคือว่าเป็นชาวพุทธโดยตรง หรือจะเป็น ลูกศิษย์โดยที่วันับถือเป็นครูพักลักจำนั้น ไม่ใช่พุทธแต่ลักจำ ก็ต้องเป็นพุทธ

ถึงว่า ภาวนามยปัญญาจะเกิดเฉพาะในศาสนาพุทธเท่านั้น เพราะพระพุทธเจ้าเป็นผู้ที่รู้เอง เห็นเอง พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วประกาศธรรมไว้ตามความเป็นจริง เราถึงว่ามีศาสดาอันเอกใจ เรา ถึงว่า เรามีครูอาจารย์ที่เป็นตัวอย่าง เราต้องก้าวเดินตามนั้น พอเราเดินตามนั้นนะ เราจะเข้าถึง ธรรม

ทำไมถึงว่าเวลามันทุกข์ มันทุกข์นัก เวลาแก้ไขทุกข์มันจะแก้อย่างไร อันนี้แก้ที่ใจ ใจที่แก้ ที่กายก็ต้องว่ากันไป พระพุทธเจ้ายังไปหาหมอ เห็นใหม่ หมอชีวกโกมารภจันนี้เป็นหมอประจำ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นใหม่ พระพุทธเจ้าก็เจ็บไข้ได้ป่วยก็ยังแก้ไขขึ้นไป เพราะว่า อันนี้มันเป็นพาหนะที่นำไป

เรือ รถ คนละลำ เราจะเข้าถึงฝั่งไม่เข้าถึงฝั่ง อันนั้นเราก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่ถ้าแก้ไขได้นะ
ทุกข์มันมี ๒ อย่าง ทุกข์กาย ทุกข์ใจ ถ้าทำหัวใจได้เบิกบาน ทุกข์กายมันก็จะหายได้รวดเร็ว มันไม่
ทำให้โหมขึ้นไป เห็นใหม่ ความเครียดก็ไม่เกิดขึ้น เห็นใหม่ ทุกข์กาย ทุกข์ใจ เราต้องดูแล

ทุกข์กาย ทุกข์ด้วยกันเป็นพื้นฐาน พระพุทธเจ้าปรินิพพานก็ต้องนิพพานทิ้งร่างกายนี้
ออกไป เข้าถึงอนุปาทิเสสนิพพาน คือจิตนี้เป็นธรรมเฉยๆ แต่แล้วก่อนหน้านั้นก็ต้องแบกรับภาระ
มา เห็นใหม่ ถึงว่า ทุกข์กาย ทุกข์ใจ เราต้องแบ่งให้ถูก แล้ววางใจให้ถูกแล้วเราจะปกครอง ก็คือว่า
เราจะดำเนินชีวิตได้ด้วย ความราบรื่นนะ เอวัง